

Naabruskonnast kogukonnaks –

Balti Uuringute Instituudi juhatuse liige ja targa linna suuna projektijuht **Merit Tatar** annab Elamus ülevaate sellest, kuidas Euroopa Horisont projekti drOp raames sünnib Nooruse piirkonna uuenduskuur Elvas.

Euroopa Liidu linnapoliitika on viimastel aastatel teinud selge nihke. Linnade ja linnaosade uuendamine ei tähenda enam ainult fassaadide värvimist või teekatete vahetust. Sellest on saanud terviklik protsess, kus võrdselt tähtsad on energiatõhusus, ligipääsetavus, elukvaliteet, sotsiaalne sidusus ja kohaliku majanduse elujõulisus.

Euroopa rohelepe seab eesmärgiks kliimaneutraalsuse aastaks 2050. Uus Euroopa Bauhaus lisab sellele mõõtme, kus avalik ruum peab olema mitte ainult energiasäästlik, vaid ka ilus, kaasav ja kestlik. Sellises raamistikus on kogukondade roll muutunud määravaks, sest ilma elanike kaasamiseta ei sünni kehtlikke lahendusi.

Ühe Eesti väikelinna kogemused

Euroopa Horisont projekt drOp sündiski vajadusest tuua esiplaanile kogukonnad ise. Projekti eesmärk on pakkuda metoodikat ning välist tuge, et katsetada uudset ja terviklikku lähenemist naabruskonna uuendamisel ning luua püsiv ja toimiv partnerlus kogukonna, korteriühistu ja kohaliku omavalitsuse (KOV) vahel. Projekti moto – „*Elanikud sotsiaalsete elamupiirkondade uuendamise keskmes*“ – ei ole pelgalt sõnakõlks. See on tegutsemisviis, mille käigus elanikud, omavalitsused, ettevõtted ja teised sidusrühmad otsivad koos lahendusi, mis lähtuvad ühtaegu nii kohalikest vajadustest kui ka Euroopa suundumustest.

Eestis oli drOp projekti keskmes Elva Nooruse piirkond koos kuue kortermaja ja 181 korteriga. Hea linnaruumi potentsiaal oli olemas: roheline ala majade vahel, hea asukoht ja juba renoveeritud või kohe renoveerimisse minevad majad. Samas puudus aktiivne kogukond ja selge plaan, kuidas seda kõike terviklikult arendada.

Nooruse piirkonna teemaplaneeringu koostamine koos elanikega, august 2025.

Elval oli julgus katsetada uut lähene-mist, mida drOp projekt pakkus. Projekti keskmes oli Integreeritud Renoveerimise Metoodika (IRM), mis pakub tuge, ühendades kolm sammast: kogukondliku koostegutsemise ja sotsiaalse innovatsiooni, ruumilise ja füüsilise keskkonna parandamise ning kohaliku majandusarengu toetamise. Koostöös Balti Uuringute Instituudi ja Eesti Korteriühistute Liiduga rakendati IRMi lähenemist ka Elva vallas ning seda kogemust kajastas pikemalt Elamu number 2(130) 2025.

Koosloome ja sotsiaalne innovatsioon Elva näitel

IRMi metoodika näeb ette, et piirkonna uuendamine algab selle tundmaõppimisest ja kogukonna soovide kuulamisest. Näiteks tehti Nooruse piirkonnas küsitlus, korraldati avakohtumine ja seejärel viidi läbi mitmed töötoad, kus arutati piirkonna tugevusi, nõrkusi ning võimalusi, loodi tulevikustsenaariumid, mis viisid omakorda ühiselt väljavalitud

naabruskonna visiooni ja tegevuskavani. Töötubade keskmes oli arutelu selle üle, millist elu ja keskkonda elanikud oma naabruskonnas näha soovivad. Sotsiaalse innovatsiooni tuum ongi mitte reageerida ainult probleemidele, vaid luua tingimused, kus kogukond ise kujundab oma tulevikku.

Osalejate hulgast kerkis tasapisi esile aktiivgrupp – kohalikud elanikud, kes olid valmis panustama rohkem aega ja energiat muutuste elluviimisse ning ka teiste naabrite kaasamisse. Omavalitsus juhtis ja toetas kogu protsessi aktiivselt. Lõppeesmärk on siiski, et Nooruse kogukond kasvaks iseseisvaks ja tegasusaks ning suudaks ka pärast projekti lõppu oma elukeskkonna arengut ise juhtida ja suunata. Kogukondadele, kus varasem ühise tegutsemise kogemus on olnud vähene, on drOp projekti metoodika heaks teejuhiks. See aitab paika panna koostööformaadi, leida ka eriarvamustes ühisosa ja suurendada läbi koostegutsemise kogukonna sidusust.

Elva lugu ja Euroopa õppetunnid

Foto: Anu Samet

Täna on Nooruse piirkonnal olemas kogukonnaga koos loodud ja kinnitatud Nooruse piirkonna arengu- ja tegevuskava ehk Nooruse teekaart. Aktiivgrupp on valmis astuma järgmisi samme ja esimesed ühised plaanid avaliku ruumi uuendamiseks on juba tehtud. Järgmistel kuudel plaanitakse alustada ka konkreetsete tegevuste elluviimist nii kogukonna, omavalitsuse kui ka täiendavate rahaliste vahendite toel.

Õppida on ka väljaspool Eestit

drOp projekt ei ole ainult Elva lugu. Sama metoodikat on rakendatud ka Hispaanias Ermua linnas ning Itaalias Materas. Igal linnal on olnud oma mured ja ka lahendused, olgu selleks kultuuripärandi kasutamine arengu mootorina, loomemajanduse valdkonna aktiivne kaasamine või digitaalsete tööriistade rakendamine. Just see kogemuste mitmekesisus teeb drOp projekti õppetundidest ning toeks olnud metoodikast väärtusliku tööriista omavalitsustele ja korteriühistutele. Õppida saab nii tehnilistest lahendustest kui ka sellest, kuidas eri riikides kogukonda kaasatakse ja motiveeritakse. Peatselt on valmimas ka projekti käsiraamat, mis koondab drOp linnade kogemused, peamised tööriistad ja metoodikad ning praktilised kogemuslood, et sarnast teekonda saaks edukalt läbida ka mujal.

Projekti drOp kogemus näitab, et kuigi iga linn ja kogukond on oma nägu, leiab alati ka palju ühist. Artikli juures on eraldi kokku võetud peamised tähelepanekud ja õppetunnid, mis võivad olla abiks sarnasel teekonnal alustavatele korteriühistutele ning omavalitsustele.

Elvas ja teistes drOp projekti linnades on aktiivse kogukonna ja partnerlusuhete ülesehitamine võtnud aega üle kahe aasta. Tuleb arvestada, et kiired tulemused ei olegi eesmärk omaette, vaid olulisem on luua usalduslik suhe kogukonna ja partnerite, nagu KOV vahel, mis annab tugeva aluse sotsiaalsele innovatsioonile ning majandusarengule. Tee peal tuleb ette mitmeid takistusi, millest drOp projekti kogemusel suurimad on harju-

matus ühiselt tegutseda, algne usaldamatus ning teadmatus, kust alustada. Loodetavasti julgustab drOp projekti kogemus nii korteriühistuid kui ka omavalitsusi oma elukeskkonna arendamisel astuma senisest julgemaid samme.

Mis aitab sarnasel teekonnal?

Eeltingimused

- Selge juhendmaterjal (IRMi metoodika).
- Põhjalik andmekorje (baasanalüüs) ja hea kohatunnetus.
- Tihe läbisaamine (selle ehitamine) kohalikega – isiklik kohalolek ja usalduse loomine on kriitilise tähtsusega.
- Tugev meeskond ja ettevalmistus – kaasamine vajab rohkem kui ühte inimest ning piisavalt ettevalmistusi. Vajalik on omavalitsuse ja kogukonna koostöö, vajaduse korral välise ekspertiisi toel.

Kaasamine ja rollid

- Varajane ja järjepidev kaasamine – elanikud peavad olema protsessi algusest peale kaasatud, mitte ainult arenguplaanide tutvustamise lõppfaasis.
- Omavalitsusel on oluline roll algataja ja kaasajana, kuid muutuste kiiremaks saavutamiseks peaks initsiatiiv tulema elanikelt endilt. Korteriühistutel on siin võtmeroll.
- Elanike kaasa tõmbamine on ajamahukas ja keeruline, eriti alguses – vaja on üles leida „sädeinimesed“.
- Isiklik kontakt on alati tõhusam kui ametlik kutse.

Õppimine ja kohandamine

- Õppimine teistelt linnadelt ja korteriühistutelt/kogukondadelt on väga oluline ning toetav tegur. Otsi inspireerivaid näiteid!
- Kõiki metoodikaid saab alati enda vajadustele vastavaks kohandada – olenevalt oma kogukonna valmidusest ja tugevustest. IRM annab raami, aga sisu kujundab kogukond ise.

Uuri projekti kohta lähemalt:

elva.ee/horizon-drop

IRMi metoodikas on majandusarengul oluline roll. Tugev majandus aitab hoida piirkonna arengut kestlikuna. Kui inimestel on kodu lähedal tööd, teenuseid ja vaba aja veetmise võimalusi, on motivatsioon oma kodukohta panustada suurem.

Ka Elva Nooruse piirkonnas hinnati majandusanalüüsi käigus, millised teenused ja tegevused võiksid tugevdada kohalikku majandust. Ühe olulise õppetunnina tõdeti, et väiksemates asulates ei pruugi olla võimalik toetuda ainult asukohapõhisele majandustegevusele ning vaja on vaadata laiemat pilti – naabruskonda kogu linna/valla või isegi regiooni kontekstis. Samas leidub alati ka väiksema ulatusega algatusi, millel on oluline mõju majanduse elavdamisele ja kogukonna sidususe suurendamisele, näiteks *pop-up*-poed, kogukonnakesksed suhtlus- ja vahetus-tegevuse platvormid, paranduskojad jpm. Sarnased ideed on leidnud koha ka Nooruse piirkonna edasistes arendusplaanides.

Artikli ilmunist toetab projekt „drOp – sotsiaalset innovatsiooni ja kohalikku majandusarengut soodustavad ning digitaalselt toetatud elamupiirkondade renoveerimisprotsessid“, mis on saanud toetust Euroopa Liidu teadus- ja innovatsiooni-programmist „Euroopa horisont“, toetusleping nr 101080025.

